

תאריך עדכון: 16.06.2021

שם מחלקה: תלמוד

שם ומספר הקורס: בין הלכה להשקפת עולם: אתגרי הקהילה היהודית במהלך הדורות

09-1082-01

שם הקורס באנגלית: Between Halakhah and Ideology: Challenges Faced
by Jewish Law Throughout the Ages

שם המרצה: פרופ' ג'פרי וולף

סוג הקורס: הרצאה

היקף שעות: 2 ש"ש

סמסטר: שנתי

שנת לימודים: תשפ"ב

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה:

מטרת הקורס:

הקורס יכניס את התלמיד לעולם המרתק של תולדות ההלכה. נסקור את הדרכים השונות לפיהן הפסיקה ההלכתית פועלת, לפי אסכולותיה ומסורותיה השונות והמגוונות. נראה איך שהפרשנות ההלכתית מתאגרת עם חילופי תנאים ועם צרכיו המשתנים של עם ישראל. נעמוד על מקומם של שיקולים 'חיצוניים' (לדוגמא, לחצים כלכליים) על הפוסק ועל היחס ההדדי שנוצר בין טקסט למציאות. משם נעבור לדון במפגש/עימות שבין תפיסות דתיות ורוחניות (מה שמכונה מטה-הלכה) לבין פסיקה הלכתית. כל אלה ייבדקו דרך מקרי מבחן מייצגים, ועיון מודרך במקורות.

תוצרי למידה:

הסטודנט/ית ייצא עם הבנה יותר עמוקה לזויכוחים העכשוויים בנושא דת ומדינה. הקורס יקנה לסטודנט/ית הבנה והערכה לדפוסי הפעולה של פוסקי ההלכה; איך תמרנו בין צרכי השעה לבין נאמנות לערכים הקבועים של היהדות. ימפה מרחב התמרון של פוסקי הלכה בנסותם להיענות לדרישות היחיד לצורכי הציבור, בין דרישות ערכיות ומוסריות ותכתיבי המשפט, בין הרצון ליישם השקפות עולם דתיות (פילוסופיות, קבליות, לאומיות, מודרניות) לבין מערכת משפטית עם כללים משלה.

ב. תוכן הקורס:

רציונל, נושאים:

כללים בפסיקה; מגמות בפסיקה הלכתית באשכנז ובקרב העדות המזרח; שיקולים כלכליים בפסיקה הלכתית; שיקולי מוסר כגורם בפסיקה; חסידות וחסידות בהלכה; פילוסופיה בפסיקה; הלכה וקבלה; ציונות ואנטי-ציונות והלכה; מודרנה ואנטי-מודרנה כשיקול פסיקתי.

מהלך השיעורים:

השיעור מורכב מהרצאות פרונטליות המלוות במצגת ובלמוד מקורות שיופצו מראש.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת	הערות
1-3	מבוא להלכה	קטעים תלמודיים	מבוא כללי לספרות ההלכה הבטר תלמודית
4-8	מסורות פסיקה: אשכנז, ספרד, עדות המזרח	לקט מקורות מכתבי רס"ג, רמב"ם, בעלי התוספות וגדולי תימן	נעמוד על שאלת הפלורליזם במסורות השונות
9-11	שיקולים כלכליים בפסיקה הלכתית	מקורות תלמודיים ובשו"תים הדנים במשקל הפסד כסף כשיקול בפסיקה	
11-12	שיקולים מוסריים בספיקת ההלכה	נבדוק את הכלל לפני משורת הדין לאור המקורות התלמודיים והקלאסיים	
13	חסידות אשכנז	ליקוטים מספר חסידים	
14	חסידות פולין		
15-16	פילוסופיה	השוואה בין משנה תורה למקורות התלמודיים ולמורה נבוכים	נתרכז ברמב"ם ובני חוגו והמתח בין רציונליזם להלכה
17-19	הלכה וקבלה	ליקוטי טקסטים מהזוהר (בתרגום), ומפוסקים בעלי נטייה למיסטיקה (דוגמת הרב יוסף קארו)	נגדיר את ההבדל בין יחס הקבלה בזוהר ובקבלת האר"י לפסיקה הלכתית ורצונה להשפיע על עצם הפסיקה
20-21	ציונות והלכה	לקט מכתבי הרב קוק	עיון בכתבי הרב קוק ובני חוגו
22-23	מודרנה ואנטי-מודרנה		
24-25	השפעת המרשתת על הפסיקה		

		פוסט-מודרנה והלכה	26
		סיכום	27-28

ג. דרישות קדם:

אין דרישות קדם לקורס זה. הקורס הוא גם פתוח כקורס כללי.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

לקרוא את החומר הביבליוגרפי כפי שמסומן להלן. בקורס זה יש חובת נוכחות בכל השיעורים, שתיבדק מדי שיעור. תלמיד שייעדר מעל שתי הרצאות בכל סמסטר ללא סיבה מוצדקת לא יורשה לגשת לבחינה המסכמת, ולא יקבל ציון בקורס.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

הציון הסופי מורכב ממבחן שיתקיים בסוף הקורס שמהווה 100% מן הציון.

ו. ביבליוגרפיה:

מקורות יחולקו לתלמידים לפני כל שיעור.
כל החומר הביבליוגרפי, המקורות והמצגות יועלו לאתר הקורס במערכת "מודל".

ביבליוגרפיה חובה:

שיעורים:

3-1: מקורות שיחולקו לסטודנטים

8-4: מקורות שיחולקו לסטודנטים

9-11:
ח' סולובייצ'יק, 'הסקת מסקנות היסטוריות מספרות ההלכה: דרכים ומגבלות',
ספר היובל לצבי יקותיאל, 111 – 119.

12-11: מקורות שיחולקו לסטודנטים

13:

H. Soloveitchik, "Three Themes in Sefer Hassidim", *AJS Review*, 1(1976), 311-325

14:

ח' שמרוק, 'המשמעות החברתית של השחיטה החסידית', מחקרים בתולדות ישראל בעת החדשה,
72 – 47.

16 – 15:

י' טברסקי, 'דת והלכה', כמעין המתגבר, 463-477.
הני"ל, 'הבטים לא הלכתיים בספר משנה תורה', 195 – 216.

:19 – 17

י' כ"ץ, הלכה וקבלה, 34 – 51, 52 – 69.

:21 -20

ח' בן ארצי, הרב קוק בפולמוס השמיטה, 1-25.
אדרעי, א', שורשי הפסיקה הציונית-הדתית : הרב קוק ופולמוס השמיטה, על דעת
הקהל: ספר היובל לכבוד אביעזר רביצקי, ע' ב' בראון וכו' ירושלים תשעב, 896-833.

:28 – 22

ר' נויבירט, גשר ההלכה, תל אביב תש"פ, עמ' 1-50.